

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBOKWANE/HLAKOLA 2017

MEPUTSO: 80

NAKO: Diiri tše 2

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 10.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Lephephe le, le arotšwe ka DIKAROLO TŠE THARO, e lego YA A, ya B le YA C.

KAROLO YA A: Tekatthaologanyo (30)

KAROLO YA B: Kakaretšo (10)

KAROLO YA C: Dibopego le melao ya tšhomišo ya polelo (40)

2. Badišiša ditaelo ka šedi.

3. Araba dipotšišo KA MOKA.

4. KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE e ngwalwe letlakaleng LE LEFSA.

5. Thalela mošomo wa gago ka morago ga KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE.

6. Tatelano ya dikarabo e swane le ya dipotšišo.

7. Tshela mothaladi ka morago ga karabo YE NNGWE le YE NNGWE.

8. Ela hloko mopeleto le tlhamego ya mafoko.

9. Nako yeo e akanywago ge go arabja lephephe le e ka ba ka tsela ye:

KAROLO YA A: Metsotso ye e ka bago ye 50

KAROLO YA B: Metsotso ye e ka bago ye 30

KAROLO YA C: Metsotso ye e ka bago ye 40

10. Ngwala ka bothakga ka mongwalo wo o bonalago.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO

POTŠIŠO YA 1

1.1 Badišiša temana ye e latelago gore o tle o kgone go araba dipotšišo ka yona.

SETŠWELETŠWA SA A

MAIKARABELO	
<p>1 Naga ya gešo ya Afrika-Borwa e hlobaetšwa ke go se botege ga badudi. Go na le bomenetša bjo bo ka fedišwago ge go ka ipopša ngatana, bja lwantšhwa ka mešogofela. Bosenyi bjo bo iphilego maatla bo dirwa ke batho ka bopelotelele bja bona. Ga ba bo utolle ka ge ba šia go ba bopolawa ke mong e se nago lebelo. Motswadi o bona ngwana a šikere morwalo wa semaka a tsena ka sefero. Go na le gore a mo gomiše le merwalo goba gona go mo nyakolla ka dipotšišo tša gore o tšere kae morwalo ka gore le go šoma ga a šome, ga a dire bjalo, o mo tšhela ka direto, a mmotša ge a šomile senna goba sesadi. Ke diletšo tša go bitša, diaparo le tšona ditlolo tša maemo a malekelekeng. O tlo hwetša motswadi a bile a binela mmimo wa gona, a apara diaparo tšeo a sa tsebego botšo bja tšona a bile a tloa ka ditlolo tšeo a sego a di reka. O tloga a botša ngwana gore o phala bomokete ka ge ba etla ba lekeleditše diatla le matsogo. Ge a dira bjalo ga a tsebe ge a mo loutša gore a tšwele pele ka bosenyi bjo a iphilego bjona.</p>	<p>5 10 15</p>
<p>2 Maitshwaro a motswadi wa mohuta wo a hlohleletša bosenyi. Go ena le gore a sebotše maphodisa ka mediro ya ngwana wa gagwe o e dira khupamarama. Maphodisa ge ba kwele swanyane ba etla go nyakišiša, motswadi o agela ngwana legora bjalo ka kgogo e alamela matswiana a yona. Ga ba kwešiše gore maikarabelo a thoma ka go bega bosenyi bjo bo dirwago ke bana ba gago pele ga ge o ka bolela ka bja ba bangwe.</p>	<p>20</p>
<p>3 Bosenyi bo ka se fele ge go se bakgathatema twantšhong ya bjona. Go a makatša gore go thwe mola go tsebja gore dilo tše boima bjalo ka dithuthupi le diokobatši tše bogale ga tša swanela go feta mo moletadikgoro a lekodišišago le go phuruputša mekotlana ya bafeti, o bone di fetile gona mola go thwego go letile yo e lego mmotegi ebile e le kgapampshikela. Seo ke sešupo sa gore ba mo khuparedišitše sengwenyana gomme molomo wa laelwa go se bolele seo mahlo a se bonego. Tshetlo ya hwa le melodi.</p>	<p>25</p>
<p>4 Wa tsena ka mabenkelengkoparara le gona o hwetša dimaka. Go a tsebega gore sa gore le gore ga se tšwe ka dikgorwana tša mabenkele ebile baletadikgoro <i>ba ntšhitše mahlo dinameng</i> gore sona seo se sa swanelago go tšwa se se ke sa ba gakantšha, fela o makala se tšwele ebile motho a itheta a re baletadikgoro bao ke batho ba gagwe gomme seo se tšwago se tloga se fiwa bona. Ke mo go tlogo tsogolekobong.</p>	<p>30 35</p>

5	Dipanka di thubja leboelela. Motho o a ipotšiša gore go kgonega bjang ka ge masoro a thibilwe ka mo go sa belaetšego. Ge go dirwa dinyakišišo tša go tsenelela, o hwetša go na le nta malomelakobong, e le tshebi ya dira a nyepolla dithopa ka moka. Tše ka moka di hlolwa ke go se botegele mešomo ya rena.	40
6	Taba ya go fana tsogolekobong le yona e senya naga e le ruri. Wa tsena diofising tša Kgoro ya Ditirelo tša Masepala o bona dipukwana tša boitsebišo di le fofa di khoše. Ge o tsinkela o hwetša di khoše mašeleng ao a rerilwego kgale. Seo se tloga se tlontlolla dikgoro e le ruri. Ge o tsinkela mararankodi a o hwetša bothata bo hlolwa ke bao ba thwalwago, e sego bathwadi, ka ge ba sa tshepagale.	45
7	Taba ye ke sešu se a keka gomme ge se ka se tingwe, se tla aparela naga ka bophara. Batho ga ba sa botegele mešomo ya bona. Dikgwebo di a phuhlama le bohloki bo tšwela pele. Ruri Afrika-Borwa e nwelela ka lewatleng la bomenetša. Ge badudi ba sa rate naga ya gabobona gona e tlo hwelela bjalo ka phoka ge letšatši le hlaba. Tšwelopele e ka ba gona ge ditiro tša bonokwane di ka tsebišwa maphodisa.	50

[Boitlhamelo]

- 1.1.1 Tsopola lentšu leo le laetšago go se tshepagale ga batho go tšwa TEMANENG YA 1. (1)
- 1.1.2 Efa mabaka A MABEDI ao a dirago gore batswadi ba se utolle bosenyi ka malapeng. (2)
- 1.1.3 Go ya ka TEMANA YA 1 tšweletša dilo TŠE PEDI tšeo batswadi ba di dirago go hlohleletša bosenyi. (2)
- 1.1.4 Efa dilo TŠE PEDI tšeo batswadi ba ka di dirago go fediša bothata bjo. (2)
- 1.1.5 Ka dintlha TŠE PEDI akaretša TEMANA YA 2. (2)
- 1.1.6 Go ya ka TEMANA YA 1, ke eng seo se ka fedišago bosenyi setšhabeng? (1)
- 1.1.7 Laetša tshwantšhanyo TEMANENG YA 2 o be o e hlaloše go ya le ka moo e dirišitšwego ka gona. (2)
- 1.1.8 Hlaloša kgegeo yeo e tšweletšwago ke mmolelwana wa mongwalo wa moseka go ya ka TEMANA YA 4. (2)
- 1.1.9 Nyalantšha TEMANA YA 3 le YA 4 mabapi le maitshwaro a baletadikgoro. (2)
- 1.1.10 Go ya ka TEMANA YA 5, na tshebi ya dira e ka ba motho yo a šomago mošomo ofe? Fahlela karabo ya gago. (2)

- 1.1.11 Tšweletša ponelopele/tebelelo yeo e utollwago ke lefoko le le kotofaditšwego TEMANENG YA 7. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 1.1.12 Tšweletša maikutlo a gago mabapi le TEMANA YA 7. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 1.1.13 Ke sephetho sefe seo o bego o ka se tšea ka bašomi ba TEMANA YA 5? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 1.2 Lebeledišiša seswantšho se se latelago gore o tle o kgone go araba dipotšišo ka sona.

SETŠWELETŠWA SA B

- 1.2.1 Kgetha karabo ya maleba o be o laetše gore seo se hlolwa ke eng. Khathune ye e tšweletša:
- A Go tuntela.
B Go wela ka meetseng.
C Go ipshina ka go ja tšhelete.
D Go kgangwa ke dikoloto. (2)
- 1.2.2 Ka dintlha TŠE PEDI akanya molaetša wo o tšweletšwago ke letsogo leo le emišitšwego. (2)
- 1.2.3 Go ya ka wena, ke mabaka afe A MABEDI ao a ka hlolago gore motho a ikhwetše a le seemong sa mohuta wo? (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2**

Bala temana ye e latelago gomme o ngwale dintlha TŠE ŠUPA tše di ka go thušago go tšwelela dithutong tša gago.

DITAELO

1. Ngwala dintlha TŠE ŠUPA mafokong ao a feletšego ka mantšu ao a sa fetego a 70.
2. Nomora mafoko a gago go tloga go 1 go fihla go 7.
3. Ngwala ntlha E TEE lefokong LE TEE.
4. Šomiša mantšu a gago ka mo go kgonagalago.
5. Ngwala palomoka ya mantšu ao o a šomišitšego ka mašakaneng mafelelong a kakaretšo ya gago.

SETŠWELETŠWA SA C**GO ATLEGA DITHUTONG**

Morutwana wa mphato wa marematlou o ikhwetša a lebane le namane ye tona gore a tšwelele dithutong tša gagwe. Ka gona ba bangwe ba tsenela dithuto tša tšweleletšo go efoga go šitwa. Ao ke maitekelo a go kgoboketša tsebo nako e sa le gona. Lebakeng leo o tlo hwetša ba bangwe ba tsenela dihlophana tša go ithuta ka seboka le baithutikabona gore ba abelane dikgopolo mabapi le dithuto tše ba di dirago. Ba a thušana ka ge yo mongwe a tla be a na le kwešišo ya thuto ye e itšego.

Morutwana yo mongwe o ithalela lenaneo la gagwe la go ithuta leo le laetšago gore ka nako ya gore o tla be a dira eng. Ge a hlaloša o re se se mo thuša go efoga go bala thuto e tee nako ye telele go feta tše dingwe. O tla hwetša a ikgakolla le ka maphephepotšišo a mengwaga ya go feta go bona gore dipotšišo di botšišwa bjang.

Mahlako yena o re: 'Tabakgolo ke go fokotša nako ya boithabišo. Bagwera ba go tsena sekolo le bona ba kgatha tema ye bohlokwa gore motho a tšwelele dithutong.' Barutwana ba ba le nako ya go ikhutša gore ge ba tsena dipukung ba tsene ka mafolofolo ebile ba lapologile, ruri. Ye ga se nako ya gore morutwana a dumelele dilo tša go ferehla monagano wa gagwe di mo aroša nepong ya gagwe. Ke ka moo o hwetšago ba khuditše malaong gomme ba abelana mathata a bona gore a tšwe megopolong, e šale e hlwekile e se na le selabi.

[Boitlhamelo]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO POTŠIŠO YA 3

Lebeledišiša papatšo ye gomme o arabe dipotšišo tša go e latela.

SETŠWELETŠWA SA D

NGAKA NKGAKOLLE! O THUŠA BOHLE, BA THABA
GOMANGKANNA MATHATENG A BOPHELO

079
303
5467

A di nkgakolle
dipheko tše, ke
phušule thaba
ya mathata.

O lefa fela ge o thušegile

[E nolofaditšwe go tšwa go: jf@regita.com]

3.1 Kgetha karabo ya maleba o be o fahlele ka lebaka.

Papatšo ye e lebišitšwe go:

- A Banna
- B Basadi
- C Bathobašweu
- D Batho ka moka

(2)

3.2 Ke ntlha efe ye bohlokwa yeo e tšweleditšwego papatšong?

(1)

3.3 Tsopola lešupi la kgato ya 1 leo le laetšago kgatelelo papatšong.

(1)

3.4 Laetša o be o hlaloše modirišopeelano wo o šomišitšwego go hlohleletša papatšong ye.

(2)

3.5 Tšweletša leinagokwa la go jabetša o be o ngwale le molaetša wa lona go ya le ka mo le šomišitšwego ka gona papatšong.

(2)

3.6 Hlaloša ka mokgwa wo pholisemi e šomišitšwego ka gona go gatelela bohlokwa bja dipheko.

(2)

[10]

POTŠIŠO YA 4

Lebeledišiša khathune ye le mantšu a yona gomme o arabe dipotšišo tša go latela.

SETŠWELETŠWA SA E

- 4.1 Tsopola mohlala wa lehlaodi la seemo go tšwa dipuduleng. (1)
- 4.2 Lelatodi la moya wo o fokago khathuneng ke:
- A Lethabo
B Manyami
C Tshegišo
D Pefelo (1)
- 4.3 Bala lefoko la PUDULA YA 3 gomme o le ngwale ka:
- 4.3.1 Kganeššo (1)
- 4.3.2 Lebja (1)

- 4.4 Ditiragalo tša khathune ye di diragala nageng efe? Fahlela karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 4.5 Hlaloša ka mo DIPUDULA TŠA 1 le 2 khathuneng di fapanago ka gona ge di tšweletša melaetša ye. (2)
- 4.6 Na mothadi wa khathune ye o tšweleditše kgethologanyo ya mohuta mang? Fahlela karabo ya gago ka lebaka. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5

- 5.1 Bala temana ye gore o tle o kgone go araba dipotšišo tšeo di latelago.

SETŠWELETŠWA SA F

- 1 Re be re le gona re ipshina ka dienywa – mabilo, mahlatswa le ditšhidi. Dikgomo di be di šetše di amuša mamane. Re be re itia mpa ka lenono, re tsatsanka bjalo ka mokoko. Re be re thobile kgobe ka mootlwa meriting ya go re thwee! Mehlapa e re farafarile, mamane a kaaka mabu le matlakala. Naga e be e re talee! dithaba di tamišana ka meriti ya tšona. *Ge e le bommadibekwane bona ba itokonya ka lehea la balemi bao ba lemilego ge pula e thoma go seola.* Di be di dira bjalo ka ge di botile mantšhogohlo a dithaba tšeo, gobane ka nnete tšhwene ge e re ho! e tshepile lewa.
- 2 E be e le ngwaga wa mokhora. Naga yohle e be e kwala digwagwa ge di hlakelela monola. Digotlane di be di kgeba segošana bošego ka go kwa mpa mokhora. Dijo e be e le nyabanyaba. Ka nnete mokhora o lwele ya kgaphamadi wa fekeetša tlala ka bonganga bja yona. Banna kgorong ba be ba galampela bjala ntle le go šielana. Ba **fela** ba ithetela mathašana a bona **fela** ge a na le letsogo la go dira bjala bjo bogale bjo bo dirago gore **lešata le rutlolle tlhaka ya ngwako**. Ge e le segatamoroko sona se šitwa ke mekgotswana ye mebedi fela.

[Boithamelolo]

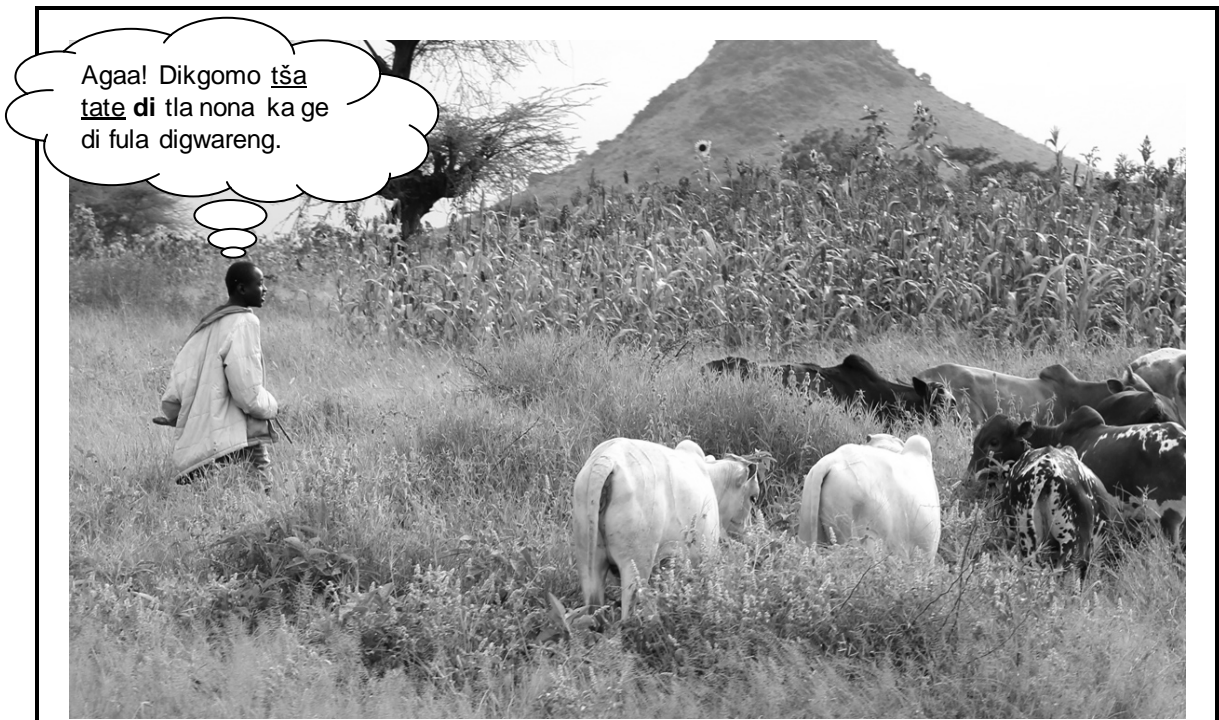
- 5.1.1 Tsopola mohlala wa sekapolelo sa tshwantšhanyo go tšwa TEMANENG YA 1 o be o fe lebaka la karabo ya gago. (2)
- 5.1.2 Tsopola lentšu leo le šomilego bjalo ka lehlathifelo go tšwa TEMANENG YA 1 o be o laetše ka moo le hlamilwego. (2)
- 5.1.3 Ngwala lentšu LE TEE sebakeng sa sekafoko se se thaletšwego. (1)
- 5.1.4 Ngwala modu wa paronimi yeo e tšwelelago lefokong leo le sekamešitšwego TEMANENG YA 1. (1)
- 5.1.5 Tšweletša phapano ya tšhomišo ya moselana wa –ana mantšung a a latelago.
- (a) Šielana (1)
- (b) mathašana (1)
- 5.1.6 Na lefoko la mafelelo TEMANENG YA 2 le šomile bjalo ka lefetedi goba lefetedi? Fahlela karabo ya gago ka lebaka. (2)

5.1.7 Hlaloša tšhomišo ya mmolelwana wo o kotofaditšwego o be o fe le mohola wa yona. (2)

5.1.8 Hlaloša tšhomišo ya lentšu le 'fela' go tšwa TEMANENG YA 2 go laetša phapano ya lethuši le lediri. (2)

5.2 Lebelela seswantšho se le mantšu a sona gore o tle o kgone go araba dipotšišo tšeo di latelago.

SETŠWELETŠWA SA G

[E nolofaditšwe go tšwa go Inthanete]

5.2.1 Kgetha karabo ya maleba o be o fahlele ka lebaka. Lebopi le le kotofaditšwego le šomile bjalo ka:

- A Lediri
 - B Lekgokedi
 - C Lethuši
 - D Lekopanyi
- (2)

5.2.2 Ngwala tiragalo ya seswantšho se o be o e fetolele go polelotirišwa. (2)

5.2.3 Hlaloša sebopego sa leamanyi le le thaletšwego go ya le ka mo le šomišitšwego puduleng. (2)

[20]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 40
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80